

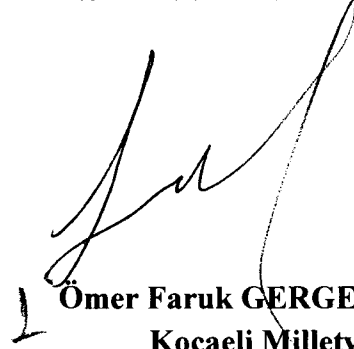
10/589

1019

04.12.2018

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonunun sebep olduğu hak ihlallerini tespit edebilmek ve çözümler üretebilmek amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve İçtüzüğü'nün 104' üncü ve 105'inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasını teklif ve arz ederim.

Ömer Faruk GERGERLİOĞLU
Kocaeli Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Türkiye’de 15 Temmuz’ da yaşanan ve hepimizin kınadığı başarısız bir darbe girişimi sonrası, 20 Temmuz 2016’da AKP hükümeti tarafından ilan edilen ve 2 yıl süren OHAL’de, Kanun Hükmünde Kararname’lerle (KHK) en az 250.000 civarında yurttaşın doğrudan mağdur olduğunu tahmin ediyoruz. Bu mağduriyete eklenen ve ikincil mağduriyet olarak tanımlayabileceğimiz ailelerini de dahil ettiğimizde bu sayının 1,5 milyona ulaştığını üzülen gözlemlemekteyiz. İhraç edilme nedenleri, haklarındaki ileri sürülen iddialar, yurttaş olarak başvuru seçenekleri konusunda çok sınırlı bir bilgiye sahip olan bu kişiler, bir dönem kamu ve özel sektörün çalışanları olarak mahkemelere dahi müracaat edemez durumda bir yaşam sürdürmektedirler. Yani yargıya başvuru hakları ellerinden alınmış bu kişiler belirsiz, güvencesiz ve tüm ekonomik ve sosyal hakları ellerinden alınmış kişiler olarak eğreti bir yaşam sürdürmekte. Sözü edilen mağduriyetlerini telafi etmek üzere kurulan "OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu hak ve adalet talebini karşılamada güven veren bir kurum algısı oluşturmamakta ülkede yaşanan hak ihlallerinin telafisi hususunda keyfi bir yavaşlık, mağdurların yüzleriyle karşılaşmama, her geciktirme ile mağdurların yaşadığı zamanı cezaya dönüştürerek adeta adaletin önünde engel olarak konumlanmaktadır.

Binlerce mağdurun kısa bir sürede AİHM’e müracaatları sonucu ortaya çıkan dış baskılara dayanamayan AKP hükümeti, OHAL/KHK mağdurları için bir hak arama yolu olarak “OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonunu” kurmak zorunda kalmıştır. Ancak, komisyonun şu ana kadar gösterdiği çalışma usulü ve kriter göstergeleri hem Venedik Komisyonu tarafından öngörülen ölçütlerin hem de AİHM içtihatlarında belirlenen standartların çok uzağındadır. OHAL komisyonu, maalesef, kararlarında hukuki kriterleri esas almak yerine AKP hükümetinin politik kriterlerini temel almaktadır.

Geçen iki yıllık süreç incelendiğinde OHAL Komisyonu temel hak ve özgürlüklerin ihlalini inceleyecek idari bir mekanizma olarak değil, aksine bu Komisyonun hak ihlalleri iddialarının yargı önüne götürülebilmesini geciktiren, davaların mahkemelere akışının önünde set kuran yani adaleti engelleyici bir yapı niteliğine bürünmüş olduğuna dair kanaatler yaygınlaşmaktadır.. Yurttaşların haksızlıklar karşısında adaleti sağlamak üzere yol açması gereken siyasal iktidar, tersine davranarak , Komisyona başvuran kişiler bakımından başarı şansı olmayan bir yol ihdas etmiş ve komisyona başvuruyu “*kasıtlı zorluk çıkartma kuralı*” haline getirmiştir.

Komisyona başvuruda bulunan kişiler açısından adaletin tecellisi yolunda makul bir başarı şansının bulunması gerekirken tersine bir durum ortaya çıkmış ve Komisyon adaleti geciktiren fiili bir cezalandırma aracı olarak işlev görmeye başlamıştır. Makul düzeyde de olsa başarı şansı olmayan bir kanun yoluna başvurma zorunlu olmaması gerekir. Başvurunun etkililiği konusunda “*olağan şüpheyi aşan bir kuşku*” ve “*başarı şansının olmadığı konusunda neredeyse oybirliğiyle mutabık kılınabilecek*” olması halinde bu yolun etkili olduğu söylenemez. OHAL Komisyonu bakımından başarı şansının olmadığı yönünde tüm başvuru sahiplerinin mutabık olduğu açıktır.

OHAL Komisyonunun evrensel hukuk normları bağlamında amacı, örgütsel yapısı ve işleyişinin, başvuru sahiplerinin algı ve beklentilerini de dikkate alacak biçimde Parlamento tarafından incelenmesine ve hak ve adaletin ne yazık ki tesis edilememesinin bir nedeni haline gelmiş olan OHAL Komisyonunun yeniden değerlendirilmesinde TBMM’nin nitelikli bir araştırma ile müdahalesine büyük ihtiyaç vardır

GEREKÇE

Bilindiği üzere Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalayan ülke yurttaşları başvuru yolunun yetersiz ve etkisiz olması halinde iç hukuk yollarını tüketmek zorunda değildir. Başvuru yolunun yeterli olması söz konusu başvuru yoluna gidildiğinde bu konuda ihlal iddiasına ilişkin her yönüyle bir inceleme yapılabilmesini ve ilgili yolda ihlalin giderilmesinin mümkün olmasını ifade eder. Bu açıdan bakıldığında, OHAL Komisyonu uyuşmazlığı tüm yönleriyle çözmeyeceği için yeterli bir yol olarak görülemez. Başvuru yolunun etkili olması ise bir yolun başvuru lehine sonuç garantisi vermese de sistemin bütünü içerisinde ihlalin meydana gelmesini veya sürmesini engelleyebilmesini, eğer ihlal ortaya çıkmış ise başvurucuya uygun veya yeterli bir çarenin sunulabilmesini ve başvuru yolunun bunun devam etmesini engelleyebilmesini ifade eder.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin anılan komisyonu başlangıçta etkili bir mekanizma olarak görmüş olması da bu gerçeği değiştirmemektedir. Çünkü uluslararası mahkeme otonom kavramlar doktrini ışığında Olağanüstü Hal Komisyonunun verdiği kararların sözleşmede yer alan ilklere uygunluğunu sürekli olarak gözlemlemektedir. Devletin ulusal takdir marjı ve ulusal yetkisine müdahale etmeme ve ikincilik ilkesine saygının bir sonucu olarak etkili olarak görülen bu yolun halihazırda Mahkemenin yerleşmiş standartlarına aykırı bir məcərada ilerlediği ise tüm açıklığıyla ortadadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kendisine başvurulmadan önce ulusal idari ve yargısal mekanizmaların tüketilmesi koşulunu mutlak olarak anlamamakta ve bu mekanizmaların gerçekten etkin ve etkili olmasını aramaktadır. Diğer bir deyişle bu mekanizmaların etkin olup olmadığını kendi içinde bağımsız olarak değerlendirmemekte ve bu yollar etkin ve etkili olmadığına karar verilmesi durumunda iç hukuk yollarının tüketilmesine gerek olmaksızın yapılan başvuruyu kabul edilebilir nitelikte bulabilmektedir.

AİHM, OHAL Komisyonu'nun kurulmasının ardından bu komisyonu tüketilmesi gereken bir iç hukuk yolu olarak görmüş olmasına karşın, bu durum anılan komisyonun temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarına karşı gerçekten adil bir süreç işletilip işletmediğinin denetlenmesi çabası içine girmemektedir.. Bu da ister istemez adaletin gecikmesine yol açmaktadır.

T.C. Anayasa'nın 121. maddesinin göndermesiyle Olağanüstü Hâl Kanunu'nda öngörülen tedbirleri sınırlı bir içerikle anlamak ve *dar yorumlamak* zorlanarak da olsa anlaşılabilir bir durumdur. Ne var ki OHAL Komisyonu böylesi bir yorum sürecine bile gereksinim duymamakta ve OHAL döneminde alınan kararları tescil eden bir yapı görünümü çizmektedir.

Anayasa'nın 121. maddesi, olağanüstü hâllerde temel hak sınırlamalarının ve Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin "Olağanüstü Hal Kanunu" ile alınabileceğini açıkça belirtmiştir. Bununla birlikte anayasanın bu açık hükmünü, olağanüstü hâl durumlarının ağır sonuçlarının öngörülebilir ve denetlenebilir olması; karmaşa içinde göz ardı edilmemesi amacı doğrultusunda yorumlamak akla yakın durmaktadır. Aksi durumda OHAL dönemlerinde tüm yasama faaliyetleri OHAL ile ilişkilendirilebilir, OHAL'in zorunlu kıldığı ile kılmadığı tedbirler arasında bir ayrım yapabilme imkânı ortadan kalkar. Bunun, temel hak ve özgürlüklerin korunması ve hukuk devleti ilkesine riayet bakımından ciddi sorunlara yol açacağı söylenebilir.

Öncelikle farklı mesleklerden yüzbinlerce kamu çalışanı, akademisyen, öğretmen, doktor, hemşire, basın mensubu, mühendis, yargı mensubu, din adamı, işçi, STK çalışanı, asker, polis, öğrenci ve daha onlarca farklı meslekten insanların yanında yüzlerce dernek, vakıf, sendika, özel sağlık kurumu, özel öğretim kurumu, federasyon, konfederasyon, medya kuruluşu, resmî gazetelerde yayınlanan KHK'larla kapatılmış veya birçok özel kuruluş da atanan kayyumlar vasıtası ile hükümetin denetimine alınmıştır. Resmî Gazetelerde yayınlanan çarşaf listelerle bu kadar çok kişi ve kurumu tüm dünyaya darbeci/terörist ilan edilerek kapatıp/mağdur eden hükümet, AB'den gelen baskılarla kurmak zorunda kaldığı, OHAL komisyonu'nun "hak ihlali" kararlarını, muhataplarına özel, "gizli" duyuru yaparak, açık hak ihlaline uğrayan, kişilerin ve kurumların onurlarını incitmeye devam etmiştir. Ancak bunun komisyonun en az endişe verici uygulaması olduğu da söylenebilir.

OHAL Komisyonu, Avrupa Konseyinden gelen görüşme davetine kadar, başvurulara ilişkin kararlarının % 3 oranında hak ihlali ile sonuçlandığı yolunda açıklamalar yapmakta ve bu mağduriyetin giderilmesi için gerekli olan işlemlerin hayata geçirildiğini ifade etmekte idi.in giderilmesi yönünde karar vermekte idi. Ancak, Avrupa Konsey'inden gelen görüşme talepleri sonrası, bu oranın % 7,5'a çıkarıldığını Türkiye kamuoyuna duyurarak keyfiliğin düzeyini ortaya koymuştur. Öte yandan komisyondan binlerce mağdura ulaşan "red" kararlarının gerekçelerinin incelenmesi ve de OHAL /KHK mağdurları arasında yapılan bilimsel araştırmalardan elde edilen veriler ışığında, komisyonun gerçekte "hukuki değil", tamamen, AKP hükümetinin belirlediği "siyasi kriterlerine" göre hareket ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. İncelemelerimize göre Komisyonun, mağdurların haklarını iade taleplerini "reddetme" gerekçeleri oldukça aklın ve duygunun sınırlarını zorlamaktadır.. Bu noktada hatırlatmak isteriz ki aşağıda sıralanan gerekçelerin birçoğu, hükümetin, sonradan darbe/terör örgütü ile ilişkilendirdiği; ancak faaliyet gösterdikleri dönemde tamamen yasal olarak kurulan, yasal olarak faaliyet yürüten ve de hükümet tarafından faaliyetleri gözetim ve denetim altında tutulan ticari veya gönüllü faaliyette bulunan kurumlarla üye /müşteri ilişkisi kuran şahıslarının eylemlerinin, sonradan "terör" veya "teröre maddi destek faaliyeti" olarak kategorize edilmesi ile alakalıdır. Kamudan ihraç edilme ve Komisyon değerlendirmesinde red kararı verilmesine ilişkin bazı gerekçeler; kapatılan Bank Asya'da hesabı bulunmak / bankadan kredi almış olmak; haberleşme içeriklerine bakılmaksızın WhatsApp benzeri, ByLock isimli, kriptolu iletişim programını kullanmak; hükümet izni ve onayı ile yasal olarak kurulmuş ve faaliyet yürütmüş sendikaların üyesi olmak (Aktif Sen gibi)); KESK üyesi olmak, yasal yayın yapan gazete/dergilerin abonesi olmak; savcılıkta/mahkemede açık davası/soruşturması bulunmak; mağdurların çalıştıkları kurumda kim tarafından yazıldığı bilinmeyen kişilerce ilgili mağdur hakkında komisyona olumsuz kurum kanaatinin bildirilmesi; kapatılan sosyal yardım derneklerine/vakıflarına geçmişte bağışta bulunmuş olmak; yasal olarak kurulmuş derneklerde üye/yönetici olmak; yasal olarak kurulmuş ve faaliyet yürütmüş olan ticari/eğitim kurumlarda bir süre çalışmış olmak; sosyal çevrede "HDPlı" olarak bilinmek; sosyal çevrede "FETÖ'cü" olarak bilinmek; istihbarat örgütüince ortaya konan bazı fişleme listelerinde adları bulunmak; yakınları Halkların Demokratik Partisi (HDP) yöneticisi olmak/ çalıştığı kurumda HDP ye yakın olarak bilinmesi; HDP ve yasal diğer kurum kuruluşların legal etkinliklerine katılmak; Eğitim-Sen'lilerin bir günlük barışa destek eylemine katılmak; "Bu Suça Ortak Olmayacağız!" adlı bildiriye imza atan Barış Akademisyenlerinden olmak; grubu içerisinde yasal olarak ticari faaliyet yürütmüş olan

bazı sigorta şirketlerinden sigorta yaptırmak; delil yetersizliğinden" beraat etmiş olmak (CMK 223/2-e); sonradan Fetullahçı terör örgütü ile ilişkilendirilen birtakım internet sitelerini ziyaret etmek; sonradan, FETÖ ile ilişkilendirilen birtakım şirketlerden alış-veriş yapmış olmak; çocuğunu KHK ile kapatılan özel okullara geçmişte göndermiş olmak/bu okulların taksitlerini ödemek; KHK ile kapatılmış olan okullarda geçmişte okumuş olmak /mezun olmak; çocuklarını kapatılan dershanelere göndermiş olmak/bu dershanelere ücret ödemek; kapatılan dershanelerden eğitim almak; KHK ile kapatılmış hastanelerde muayene olmak; birtakım otellerde kalarak tatilini geçirmek; gizli tanık ifadesiyle hakkında ihbar bulunmak; ihraç olan kişilerle veya onlarla ilişkili kişilerle, avukatlarıyla dahil görüşmek/telefon etmek; işe giriş sınavlarını yapan heyetin örgüt üyeliğinden tutuklu olması; mahkeme dosyalarına yansıyan ve kişi hakkında olumsuz istihbarat olmasa da yakınları hakkında legal faaliyetler ve bazı kurumlarda SGK kaydı sebebiyle olumsuz gelen güvenlik soruşturması kurum raporları; herhangi bir görüşme olmasa bile ankesörlü telefonlardan aranmış olmak ve makul şüpheler gibi hedefteki şahıslar hakkında, gerçekten bir terör örgütü üyesi olarak, şüpheyi mahal bırakmaksızın, hükme varılmasını oldukça şaibeli kılacak garip gerekçeler kullanılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerinden beraat ve takipsizlik alanlara ya da hakkında hiç soruşturma olmayan yurttaşlara yukarıda anılan sebepler gerekçe gösterilerek red cevabı verilmektedir. Ayrıca daha öncesinde ihraç edilme tarihine göre başvuruların değerlendirileceği belirtilmesine rağmen açıklanan sonuçlar sıralamaya kesinlikle uyulmadığını göstermektedir.

Başvuruların değerlendirilmesi sürecini teknik olarak incelediğimizde hedefler, ilkeler ve prosedürlerin başvuru sahiplerinin ve Türkiye kamuoyunun güvenini açıkça zedeleyecek nitelikte ciddiyetten uzak olduğu anlaşılmaktadır. Komisyon başkanının 'değerlendirmelerimiz bittikten sonra iade sayısı % 15'leri bulacaktır' sözü, bazı değerlendirme sonuçlarının adeta önceden belli olduğunu ve bekletildiğini, objektiflikten uzak bir değerlendirme yapıldığını kişilere ilişkin kimi kararların başka başvuru sahiplerine gönderilerek duygusal travmalara yol açtıklarını ve özensiz bir sürecin işletildiğini, evrensel hukuk normlarından uzak olacak bir mekanizmanın yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak OHAL Komisyonu, bir yandan mağdurların hukuka bir an önce erişimini engellemekte hatta adaletin tesisini geciktirerek filli cezalandırma mekanizması haline gelmekte diğer yandan da AB ve Türkiye kamuoyunubir şeyler yapıyor görüntüsü altındaoyalamaktadır. Öte yandan Komisyon, sürekli gözlenen bir kurum olarak OHAL'in devam ettiği yönünde bir siyasal iklim oluşturmaya hizmet ederek demokrasinin yeşermesinin önünde bir engel oluşturmaktadır. .

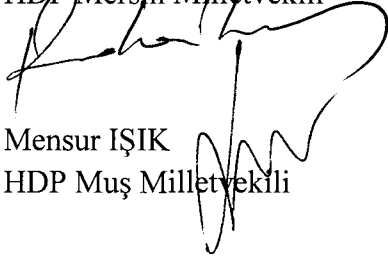
OHAL KHK'kararları ve ekli listeleri kapsamında temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri süren başvuru sahiplerinin bu kararnamelere karşı etkin ve etkili bir başvuru imkânı bulunmamaktadır. OHAL Komisyonu'nun hayata geçirilmiş olması da bu gerçeği değiştirmektedir. Anılan Komisyonun yapısı ve kurulduğu günden beri verdiği kararların istatistiksel dökümüne bakıldığında ve değerlendirmelerde temel alınan kriterlerin yetersizliği de dikkate alındığında "komisyonun fiili bir cezalandırma aracına dönüştüğü yargısı haklı çıkmaktadır. 23 Ocak 2017'de kurulmasına karar verilen komisyonun kuruluşunüzzerinden yaklaşık iki yıl geçmesine rağmen (iki yıl içerisinde komisyonun başvuruları karara bağlayacağı sözü verilmişti) şu ana kadar 125 bin başvurunun 42 bini incelenebilmiştir. Bu

incelemeler sonucunda olumsuz karar alan yurttaşların başvuruları için adres gösterilen Ankara İdare Mahkemelerinden ise bir karar çıkabilmiş değildir. Görülmektedir ki insanların iç hukuk yollarını tüketmeleri gerektiği zorunluluğu daha ilk adımda defacto bir şekilde engellenmektedir.

2 Pero DUNDAR
HDP Mardin Milletvekili

3 Rıdvan TURAN
HDP Mersin Milletvekili

4 Mensur IŞIK
HDP Muş Milletvekili

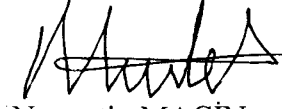
Ebru GÜNAY
HDP Mardin Milletvekili

10 Şevin ÇOŞKUN
HDP Muş Milletvekili

Gökber
Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT
HDP Muş Milletvekili

Sıdık TAŞ
HDP Siirt Milletvekili

Nusrettin MAÇIN
HDP Şanlıurfa Milletvekili

Ömer ÖCALAN
HDP Şanlıurfa Milletvekili

Ayşe SÜRÜCÜ
HDP Şanlıurfa Milletvekili

Hüseyin KAÇMAZ
HDP Şırnak Milletvekili

Hasan ÖZGÜNEŞ
HDP Şırnak Milletvekili

Muazzez ORHAN
HDP Van Milletvekili

Bedia ÖZGÖKÇE ERTAN
HDP Van Milletvekili

Murat SARISAÇ
HDP Van Milletvekili

Tayip TEMEL
HDP Van Milletvekili

73 Garo PAYLAN
HDP Diyarbakır Milletvekili

24 Remziye TOSUN
HDP Diyarbakır Milletvekili

18 Sait DEDE
HDP Hakkari Milletvekili

15 Habip EKSİK
HDP Iğdır Milletvekili

20 Dilşat CANBAZ KAYA
HDP İstanbul Milletvekili

21 Züleyha GÜLÜM
HDP İstanbul Milletvekili

22 Serhan OLUÇ
HDP İstanbul Milletvekili

20 Dinyet Dilen TAŞDEMİR
HDP Ağrı Mu.

20 Kemal PEKÖZ
HDP Adana Mu.

22 Oya ERSOY
HDP İstanbul Milletvekili

21 Erol KATIRCIOĞLU
HDP İstanbul Milletvekili

20 Ali KENANOĞLU
HDP İstanbul Milletvekili

22 Zeynel ÖZEN
HDP İstanbul Milletvekili

21 Ahmet ŞIK
HDP İstanbul Milletvekili

22 Serpil KEMALBAY PEKGÖZEGÜ
HDP İzmir Milletvekili

Kemalbay